

FÅGLAR I VÄSTMANLAND

Nr 4 - 2018

Fåglar i Västmanland

Nr 4, 2018

Årg 49, ISSN 1404-3297

Fåglar i Västmanland utges av Västmanlands Ornitologiska Förening (VOF) och utkommer med 3-4 nummer per år. Tidningen skickas med post till alla medlemmar

Redaktör

Christina Bredin

Ansvarig utgivare

Johan Karlsson

Distribution

Ulf Carlsson

Adress till FiV:

c/o Bredin
Bergslagsvägen 65
734 40 Hallstahammar

VOF på nätet:

Hemsida: www.vof.birdlife.se
Facebook grupp: [Fåglar i Västmanland](#)
Facebook sida: [Västmanlands Ornitologiska Förening](#)

Medlemsavgift

Vuxna 160 kr
Famijemedlemskap 200 kr
Ungdom under 20 år 60 kr
Plusgiro 10654-2
Tryck: PrimaTryck, Hallstahammar

OMSLAGSBILDerna:

FRAMSIDA: STRÖMSTARE, CHRISTER PETTERSSON

CHRILLESNATURFOTO.SE

BAKSIDA: TURKDUVA, PENTTI KORHONEN

Västmanlands Ornitologiska Förening (VOF)

Föreningen är en ideell, obunden sammanslutning som verkar för att bevara ett rikt fågelliv och öka kunskapen om fågelfaunan i Västmanland. Fågelskydd har spelat en central roll i föreningen sedan tillkomsten av VOF 1969. Inom styrelsen arbetar fågelskyddskommittén aktivt med flera konkreta projekt. Gruppen fungerar även som länk till myndigheter i frågor som rör fågelskydd. VOF arrangerar exkursioner och sammankomster och driver på olika sätt föreningens frågor. VOF är en regionalförening i BirdLife Sverige.

STYRELSE

Ordförande

Johan Karlsson, 070 666 0727
johan.karlsson.vof@gmail.com

Vice ordförande

Christina Bredin, 0706 344 120
christina.bredin@telia.com

Kassör

Inger Kjellberg, 070 170 9102
inger.kjellberg@gmail.com

Sekreterare

Joachim Karlsson, 0704-322157
jocke.karlsson@gmail.com

Fågelskyddsansvarig

Niclas Lignell, 070-770 57 79
n.lignell@gmail.com

Övriga ledamöter

Filp Jansson, 073 997 1049
filip.c.jansson@gmail.com

Kalle Källebrink, 070 640 0501
kalle.kallebrink@gmail.com

Seppo Leppälampi, 076 645 9780
seppoleppalampi@hotmail.com

Jacob Rudhe, 076 252 0696
jacobrudhe@hotmail.com

Tommy Ryding, 070-497 4213
tommy.ryding@gmail.com

INNEHÅLL

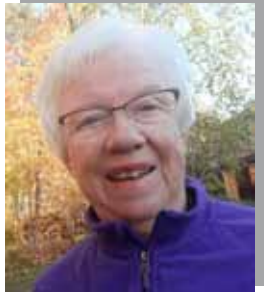
	Sid
Vår ordförande	5
Program	6-11
Ringmärkning vid Gnien	12-13
Vinterprästen - Strömstaren	14
Besök på Nordens Ark	15
Kom igång - rapportera	16
Ungdomsläger i Libanon	17
Skådarporträtt Gudrun	18-19
Landsort	20
Ringar, havsfåglar och	21-23
Gott om skarv i Mälaren	24-25
Aftonfalken	26-27
Inhängt	28-29
Artrallyt	29
Notiser	30
Lokala klubbar	31

Osignerade artiklar är skrivna av redaktören.

Fina bilder gör tidningen trevligare att läsa. Stort tack till fotograferna som ställt sina bilder till förfogande i detta nummer:

Christer Pettersson
Filip Jansson
Jörgen Lindberg
Leif Lejdelin
Lennart Urby
Lennart Waara
Nori Ahari
Pentti Korhonen
Seppo Leppälampi
Tommy Lindgren
Zsombor Károlyi

Redaktören

Nu är strömstaren tillbaka i forsarna i Kolbäckensån. Då vet man att vintern är i antågande. Man blir lika fascinerad varje gång man ser fågeln dyka och komma upp med en husmask eller annat ätbart. I Västmanland finns det strömstare i de flesta vattendrag med forsande vatten så ha en trevlig vinter med strömstaren.

Våra unga skådare Filip och Zsombor har varit ute och fått nya upplevelser i höst. Filip på fågelstationerna Nidingen och Ottenby. Zsombor på ungdomsläger i Libanon. De har båda skrivit var sin artikel om sina upplevelser. Kul läsning!

Jag har bläddrat lite i gamla Fåglar i Västmanland och hittade då många intressanta artiklar som än dag är högst relevanta. I nr 1 1997 skrev Gunnar Lignell en artikel om aftonfalken, den kommer nu i repris på sid 26-27. Tyckte den passade bra i detta nummer eftersom vi i september hade en aftonfalk på besök i Åvestbo utanför Fagersta.

Christina Bredin
christina.bredin@telia.com

DATUM ATT NOTERA

Artrallyt 19 januari

Årsmöte 9 februari

Fotoexperter inom Audio Video

AUDIO VIDEO

Vasagatan 22, Västerås
Tel. 021-186700,
butik@eggeborns.se

Västmanlands största foto & kikarsortiment!

Kom in i butiken och prova ut den kikare som passar just dig. Vi jobbar med välkända varumärken och har produkter i alla prisklasser. Hos oss hittar du allt från barnkikare & luppur till professionell fotoutrustning.

www.eggeborns.se

Vår ordförande Johan har ordet

Nu har vi ställt om till vintertid och när du läser detta har vi haft höstmöte. Vintern närmar sig och fåglarna som är kvar har fullt upp med att finna föda för dagen. För oss fågelskådare blir det nu läge att varva ner och minnas sommarens alla fågelmöten och planera inför nästa vår och sommar.

Vår förening vilar dock inte. I februari har vi årsmöte och valberedningen går nu in i en intensiv period när de ska hitta kandidater till vår styrelse. Förra året fick styrelsen i uppdrag av årsmötet att förbereda en integrering av medlemsregistret med BirdLife Sverige så det kommer att vara ett viktigt årsmöte med stadgändringar på dagordningen. I god tid före årsmötet kommer vi att skicka ut alla handlingar så du kan komma till årsmötet väl förberedd.

Med en full integrering av våra medlemskap kommer vi också att växa och bli en större förening. Vi har också inlett ett organisationsarbete där vi vill bli tydligare med vad vi jobbar med och vad vi erbjuder våra medlemmar och fåglarna i Västmanland.

Nästa år blir också speciellt för då är det 50 år sedan VOF bildades. Något vi givetvis vill fira. Har du idéer och tankar om hur vi ska fira vårt jubileum så hör gärna av dig. En förening är mycket mer än bara styrelsen så nu vill vi gärna att fler medlemmar engagerar sig.

Ha en riktigt skön fågelvinter

Vi ses i fält
Johan

Johan Karlsson
070-666 0727

Du följer väl VOF på Instagram
och nya hemsidan vof.birdlife.se

VOF:S RIKTLINJER FÖR INTEGRITETSSKYDD

Den 25 maj 2018 började en ny lag att gälla för hur man behandlar personuppgifter - GDPR. Du kan läsa om lagen på Datainspektionens hemsida. Vår anpassning till lagen är att informera dig som medlem om hur vi arbetar med dessa frågor. Du kan läsa mer om VOF:s riktlinjer för integritetsskydd på föreningens hemsida.

Västmanlands Ornitologiska Förening

Vinterns program

Vår exkursionsverksamhet vänder sig främst till våra medlemmar, men det finns inget medlemskrav för att delta vid enskilda exkursioner eller utflykter. Gillar man det vi gör tror vi att man blir medlem. Om vi erbjuder en öppen verksamhet får fler chans att se vad vi gör och ta del av vår gemensamma kunskap och på så sätt ökar vi intresset för fåglar och naturen i Västmanland.

Vår ambition är att erbjuda två större utflykter heldag eller med övernattnings per år. En på våren och en på hösten. Mellan dessa så vill vi erbjuda kortare exkursioner minst en gång i månaden där vi besöker kända och okända lokaler med varierande svårighetsgrad på skådningen.

För att det ska bli lättare att se om en programpunkt passar just dig så klassificerar vi våra exkursioner utifrån svårighetsgrad. Foto Johan Karlsson om ej annat anges.

Nybörjarvänlig skådning. Inga förkunskaper behövs, ledarna kommer att hjälpa till med artbestämning och de flesta arter kommer att pekats ut.

Lätt till medelsvår skådning. Viss erfarenhet kan behövas, men ledare och mer rutinerade deltagare kommer givetvis att hjälpa till med t ex artbestämning.

Avancerad skådning. Erfarenhet krävs. Dessa utflykter är inga guidade turer utan här skådar vi i lag och alla förväntas hjälpas åt utifrån sina förutsättningar.

Avgifter. Om inget annat anges så är våra aktiviteter gratis. När vi behöver ta bilen samåker vi och delar på milkostnaden som beräknas till 16 kr/mil.

DECEMBER 9 – ADVENTSSKÅDNING

Söndag andra advent åker vi som traditionen bjuder ut i skogen och besöker någon skogsmatning. Vi bjuder på glögg och pepparkakor och förhoppningsvis också lite fågel. Vilken eller vilka matningar vi besöker beror på vädret och fåglarna.

Ledare: Marjatta Ericson

Anmälan: Johan Karlsson, 070-666 0727, johan.karlsson.vof@gmail.com

Samling: 09:00 Vallby P Västerås

Svårighetsgrad: Nybörjarvänlig skådning

FOTO: NORI AHARI

Fysisk krävande: Max 2,5 km att gå beroende på vilken matning vi väljer.
Målarter: Övervintrande fåglar.

JANUARI 12 – ÖVERVINTRARE I EKEBY VÄTMARK

FOTO: NORI AHARI

Ekeby våtmark, som är en del av reningsverket i Eskilstuna erbjuder övervintrande fågel i öppet vatten hela vintern. Det gör att här stannar gott om fågel som annars väljer att flytta

lite längre söderut. Forsärla, vattenrall, sävsparv, salskrake, simänder, gäss och svanar. Området är lättillgängligt med anlagda promenadstigar runt dammarna och två fågeltorn med utsikt över hela området.

Ledare: Johan Karlsson

Anmälan: Johan Karlsson, 070-666 0727
johan.karlsson.vof@gmail.com

Samling: 08:00 Vallby P Västerås

Svårighetsgrad: Nybörjarvänlig skådning

Fysisk krävande: Promenad och rullstolsvänliga stigar

Målarter: Övervintrande våtmarksfåglar

JANUARI 19 – ARTRALLYT

Vårt årliga Artrally är en kul aktivitet på vintern för såväl nybörjare som mer erfarna fågelskådare. Det gäller att hitta så många fågelarter som möjligt inom en kommun i det vintriga Västmanland.

Det finns två priser för alla att tävla om: Korporna och Tofsmesen. De som tävlar för Hallstahammar har ju dessutom sin pilgrimsfalk och i Skinnskatteberg kan man vinna den sjungande kungsfiskaren

Korporna är det traditionella priset som tillfaller det lag som hittar flest arter.

Tofsmesen tillfaller det lag som hittar flest antal arter i sin kommun i procent av antal sedda och rapporterade arter i artportalen under januari 10 år tillbaka i resp kommun.

OBS!
Ändringar i programmen kan uppstå. Håll utkik på hemsidan och Facebook för aktuellt program.

Läs mer på sid 29.

Anmälan: Ulf Carlson 0703 745 979 eller epost till: vof.artrally@gmail.com

JANUARI 25-28 – VINTERFÅGLAR INPÅ KNUTEN

Sista helgen i januari räknas fåglar vid fågelborden runt om i Sverige. Vid den senaste

räkningen "deltog" upp emot 20 000 fågelbord! Helgen förlängs dessutom med fredag och måndag för att också förskolor och skolklasser ska kunna delta.

VOF kommer under lördagen att arrangera en offentlig räkning vid matningen i Notuddsparken i Västerås. Dit är alla välkomna att hjälpa till och ställa frågor om fåglar och fågelskådning.

Datum: lördag 26/1 - 2019

Ansvarig: Västmanlands Ornitologiska Förening

Plats: Notuddsparken Västerås

Tid: 10.00-13:00

FEBRUARI 23-25 – SPORTLOVSRESA TILL HALLAND

Med Laholm som bas tänker vi besöka södra Halland och Bjärehalvön under sportlovs första helg. Våra södra landskap bjuder på riktigt bra skådning under vintern och i slutet av februari brukar våren redan vara på gång där.

Här finns goda möjligheter att se övervintande toppskarv, skärnsnäppor och en hel del änder.

Vi har bokat 10 platser på Laholms Vandrarhem och upplägget blir troligtvis som våra Ölandsresor. Var och en betalar boendet för sig när vi kommer dit. Vi åker i egna bilar och fördelar kostnaden med 16kr/mil på de som åker i bilen. Middag lördag och söndag fixar vi för en kostnad på ungefär 100 kr/deltagare. Frukost och matsäckslunch får varje deltagare ta med och ordna själv. Kaffe och te ingår i middagarna.

Pris: 620 kr/person + mat o bränslekostnader

Ledare: Ingen ledare, vi skådar tillsammans

Anmälan: till Johan Karlsson, 070-666 0727 johan.karlsson.vof@gmail.com

MARS 2 – ÖRNRÄKNING

I början av mars deltar VOF i örnräkning runt Mälaren under ledning av Rördrommens fältstation. Många av de lokala fågelklubbarna i Västmanland är med och räknar örnar. 2018 räknades örnar från 22 platser i Västmanland.

Rapphönan Västmanland bemannar under två timmar bryggan Gäddeholms hamn och spanar ut över Ridöfjärden. Förra året rapporterades 19 st örnar härifrån. Alla är välkomna att komma dit och titta.

Fler platser för örnräkningen hittar du på varje Lokalavdelnings hemsida.

FOTO: JÖRGEN LINDBERG

Ansvarig: Rördrommens fältstation

<http://www.rordrommen.nu/>

Tid: 10:00-12:00

MARS 16 - 24 – UGGLEVECKAN

FOTO: JÖRGEN LINDBERG

Vecka 12 är det dags för vår årliga ugglevecka med flera exkursioner och aktiviteter i uggle-skogarna runt om i Västmanland. Lokalklubbar och fågelintresserade samlas och åker runt och lyssnar eller skådar. Alla observationer i landskapet sammanställs efter varje natt och publiceras på VOF:s hemsida.

Eftersom ugglor följer sorkarnas population så varierar resultaten år till år. Även väder under uggleveckan spelar en viss roll för resultaten.

Ansvarig: Sören Larsson, 070-56 78 725, soren20@telia.com

MARS 23 – UGGLELYSSNING

Det är svårt att hitta ett bättre landskap än Västmanland när det kommer till ugglor. Av Sveriges 11 ugglearter är det bara tornugglan som aldrig är sedd här och fjällugglan är en ytterst sporadisk vintergäst. Hökuggla och jor-duggla ses årligen och åtminstone hökugglan har häckat här så sent som 2017.

Men hela 7 arter häckar regelbundet och dessa ska vi göra allt vad vi kan för att lyckas höra under en kväll. För att maximera möjligheterna att kunna ta oss fram på små skogsvägar bör vi inte vara fler än fyra bilar. Därför begränsas antalet deltagare till 15.

Anmälan: till Johan Karlsson, 070-6660727 johan.karlsson.vof@gmail.com

Deltagare: Max 15 deltagare [först till kvarn]

Ledare: Johan Karlsson

Samling: 17:00 Vallby P, Västerås

Svårighetsgrad: Medelsvår skådning

Fysisk krävande: Vi åker bil mellan olika observationsplatser och går kortare sträckor.

Målarter: Ugglor.

Rapphönan Västmanland

Vi träffas första måndagen i månaden kl. 18.00.
Inneträffarna i Studieförbundets lokal Pilgatan 8 i Västerås. Ta med fika.
Alla fågelintresserade tjejer är hjärtligt välkomna.
Rapphönan deltar även i VOF:s ordinarie utflykter.

Kontaktpersoner:
Christina Bredin, 070 634 4120
Marjatta Ericsson, 070 600 0827

DECEMBER - måndag 3/12

Inneträff med hemlig gäst.

JANUARI - måndag 7/1

Artrallyt och Vinterfåglar inpå Knuten

FEBRUARI - måndag 4/2

Vilka fåglar syns och hörs nu

MARS - måndag 4/3

Ugglor

Program lokala klubbar i Västmanland

*Mer info
på resp klubb
hemsida.*

Tid	Lokal klubb	Aktivitet
December		
04	Arboga	Månadsmöte kl 19.00 på Stadsbiblioteket
31	Hedströmsdalen	Nyårsafton vid Norska kl. 10.00 - 12.00
Januari		
08	Arboga	Månadsmöte kl 19.00 på Stadsbiblioteket
12	Frövi	Endagsinventeringen. Start kl. 00
27	Arboga	Stadsfågelräkning kl 10:00
Februari		
02	Arboga	Strömstareinventering vid aktuella lokaler
05	Arboga	Årsmöte - kl 19.00
07	Frövi	Årsmöte
Mars		
02	Arboga	Örnräkning
05	Arboga	Månadsmöte kl 19.00 på Stadsbiblioteket

Program Daglediga

Inomhusträffar torsdagar i Studieförbundets lokaler, Pilgatan 8C
Västerås börjar alltid kl 14.00 och slutar efter ett par timmar. Du är välkommen dit utan föransmälning. Vissa gånger har vi ett i förväg bestämt program med inbjudna föreläsare, andra gånger deltar vi själva med våra egna erfarenheter och visar bilder, filmer eller tar upp frågor till diskussion.

Dagsutflykterna startar oftast på morgonen och vi är ute 4-5 tim. Samling vid Vallby Friluftsmuseum P. för samäkning. Milersättning 8 kr/mil till föraren. Tider och utflyktsmål kan ändras. Titta på VOF:s hemsida för aktuell information. Anmäl dig senast dagen före.

Vi startar den 17 januari kl 14.00 på Studieförbundet med första inomhusträffen och slutar säsongen i maj.

Program 2019 kommer på VOF:s hemsida i början av januari och mailas ut till dem som står på Dagledigas maillista.

Kontaktpersoner dagledigas verksamhet:

Bo Askerin	070 - 172 26 50	Göran Johansson	070- 684 73 85
Britt Björkman	073 - 096 85 20	Lennart Urby	070 - 317 55 42
Erik Westman	073 - 023 85 90	Sten-Ove Sandell	073- 544 56 20
Gunnar Nordesjö	073 - 091 70 16	Ulla Stengärde	073- 984 29 46

Nattkvist Svalgården Öland

8 bäddar i dubbelrum
Exkursionsprogram
Fågelguidningar
Fågelkurser
Frågor om fåglar?
Välkomna till
www.svalgarden.se
070-558 59 70

Fångsnäten spänns upp innan solen går upp.

Från slutet av juli månad tills det blir minusgrader i slutet av oktober/november spänns det upp nät vid Gnien utanför Ramnäs för att fånga småfågel för ringmärkning. Sören Larsson ansvarar för ringmärkningen och till sin hjälp har han Seppo Leppälampi, ringmärkare och ett antal assistenter som hjälper till att sätta upp fångsnät och att plocka fåglar ur näten.

Vid Gnien har man fokus på tre projektarter — trädkiplärka, gransångare och gråsiska. Näten sätts upp strax före soluppgången när väderleken är lämplig. Regn och för mycket vind går inte.

Det är viktigt att fåglarna inte behöver sitta i näten för länge, så varje kvart går plockarna runt och vittjar näten. Om det är varmt ute går de ännu tätare.

De stoppar ner fåglarna i en specialgjord påse för transport till ringmärkbordet. Ringmärkaren plockar upp fågeln, bestämmer ålder, kön och art. Mäter vingens längd och väger fågeln. Alla data noteras i ett protokoll.

Det är spännande att hålla en fågel i handen och studera den på riktigt nära håll. Då ser man detaljer som man har svårt att se på längre avstånd. Som till exempel att ladusvalan har små runda vita fläckar längst ut på sina stjärtfjädrar.

Nymärkt rödhake visas upp av Seppo Leppälampi

När det är mycket fåglar i näten kan det vara fördel och går snabbare om man är två som hjälps åt att plocka ur fåglarna.

Sören Larsson visar hur ringmärkning går till för intresserade besökare när det var öppet för allmänheten den 6 oktober

Varje fågel vägs i en liten burk. Den här vägde 16,1 gram

Om ringmärkning

Ringmärkning i Sverige bedrivs av omkring 250 ringmärkare med assistenter vid 21 fågelstationer samt av omkring 450 enskilda ringmärkare fördelade över hela landet. Knappt 10 % av ringmärkarna är kvinnor och majoriteten av dessa ringmärker vid fågelstationer. De allra flesta ringmärkarna märker fåglar på sin fritid men en mindre del använder ringmärkninigen som metod i vetenskaplig forskning.

Om du är intresserad av att lära dig ringmärka är en bra början att kontakta en fågelstation och be att få prova på som assistent eller att hjälpa till vid någon annan plats där ringmärkning pågår som t ex vid Gnien.

Ringmärkning av fåglar är idag främst ett redskap för miljöövervakning i världen. Den ger oss besked om förändringar i fågelfaunan, häckningsframgångar och födotillgången för fåglarna. Ringmärkningen kan också ge oss tidigt besked om viruspridning och sjukdomar som är på gång och som kan drabba oss. ■

Vill du vara med i Studiecirkeln
Börja skåda fågel?
Startar i februari.
Anmäl dig till Johan Karlsson.

johan.karlsson.vof@gmail.se

FOTO: JÖRGEN LINDBERG

Strömstaren - Norges nationalfågel - är den enda tättingen i Europa som kan simma och dyka. Den är inte alls släkt med staren, men väl med gärdsmysen. Sjunger gärna på vintern, men kan vara svår att höra om forsens brus är för kraftigt. Den häckar mest i de norra delarna av landet i fjällkedjan men drar söderut på vintern eftersom den vill ha strömmande vatten.

Strömstaren är helt bunden till strömmande vatten under hela året. Vattnet måste vara klart för att den skall kunna hitta sin föda på botten, insekter och sländlarver, ja även en del småfisk. Den simmar med vingarna och går omkring på botten. För att den inte skall flyta upp har kroppsbyggnaden anpassats till vattenlivet genom att skelettbenen saknar luftfyllda håligheter.

Vidare kan öron och näsborrar stängas till. Den har fötter som kan greppa tag i hala stenar och kan vara under vatten upp till en halv minut tack vare hög hemoglobinhalt i blodet. Den smörjer sin fjäderdräkt med ett vattenavstötande sekret som utsöndras ur en stor gumpkörtel.

Boet är klotrunt med ingångshål upptill och placeras ofta på en klipphylla bakom

en vattenridå. Det har konstaterats att en del strömstarar häckar tidigt i södra delen av vårt land för att senare lägga en andra kull i fjälltrakterna. I kullen ingår 4-6 ungar som kan simma genast då de lämnar boet.

Det vita bröstet har lett till det träffande lokala namnet vinterpräst, andra äldre namnformer är forspräst, forskning och strömgubbe.

Det har gjorts en jämförande studie mellan fjäderdräkten hos strömstarar och koltrastar. Strömstarens fjäderdräkt är inte tätare än hos andra fåglar, däremot har den mer dun och en mer utbredd fjäderbeklädnad. Strömstararnas bröst- och ryggfjädrar har en mycket finare struktur än koltrastarnas. Dessutom har strömstararna massvis med dun på huvudet och vingarna, det har inte heller koltrastarna.

Den fina strukturen gör att mer luft får plats i fjäderdräkten, vilket i sin tur ger mer isolering. Det här resulterar i att strömstarar trots allt har fler dun och konturfjädrar än koltrastar. Rygg och bröstdunet har också en mer komplex struktur. Jämfört med koltrasten så har strömstaren ungefär dubbelt så många dun och konturfjädrar. ■

På Nordens Ark med Arboga Fågelklubb

Text & foto: Seppo Leppälampi

Äggskalen från
Arbogas pilgrimsfalkar

Så var det dags - det vi hade väntat på. och som vi blivit lovade som belöning för vår insats i Pilgrimsfalksprojektet i Arboga under sommaren 2018. Vi skulle få en guidning vid avelsverksamheten av vår kontaktperson Dick Liljegren som ansvarar för Pilgrimsfalksprojektet vid Nordens Ark.

Lördag den 29 september åkte 14 personer till Nordens Ark strax öster om Hunnebostrand i Bohuslän. Väl framme intog vi först lunch i Nordens Arks egen restaurang innan vi fick en guidning bakom kulisserna, dvs där gemene man inte har tillträde, vid avelsverksamheten. Vi startade där det börjar, vid äggkläckningen där vi bland annat fick se äggskalen från våra tre pilgrimsfalkar. En omvälvande upplevelse för många av oss!

Äggen tas från avelsfåglarna efter ca en vecka och kläcks i en äggkläckningsmaskin under noggrann kontroll. När ungarna sedan kläckts handmatas de i 10-12 dagar innan de på nytt placeras hos avelsparet för fortsatt naturlig uppfödning. Instinkten är så stark hos avelsparet så normalt förtöper det utan problem. Vi i Arboga Fågelklubb fick ansvar för dessa "dyrgrip" efter 35 dagar då de anlände till Arboga Silon. Det var tur att vi inte då visste vilket jobb som föregått innan vi fick ta över ansvaret.

Därefter blev vi förevisade avelsfåglarnas bur där ett antal vuxna avelspar av pilgrimsfalkar hålls under uppsikt i enskilda och stora burar. Vidare fick vi se fjällgässens avelsverksamhet samt ett antal voljärer med vitryggig hackspett. Ännu en lyckad satsning av Nordens Ark då man lyckas få den vitryggiga hackspetten att häcka i fångenskap bland

torrakor i stora voljärer. Mycket imponerande. Det skulle vara spännande att besöka området under våren då paren hävdar revir.

Vi avslutade resan genom att gå igenom hela djurparken med allt vad som fanns att uppleva och se. Totalt gick vi ca 4 km i mycket kuperad terräng men på välordnade stigar och landgångar. En mycket lyckad resa som gav mersmak då det visade sig att man behöver mer tid i parken för att kunna uppleva och titta på alla sevärdheter från jordens alla hörn. Här gör Nordens Arken stor insats för att bevara utrotningshotade djur av alla de sorter. ■

Dick Liljegren, ansvarig för pilgrimsfalkarna

Kom igång – rapportera på ARTPORTALEN

Det är enklast att rapportera i Artportalen på datorn eller paddan. I mobilen går det men är lite krångligt.

Gå in på artportalen.se

Om du inte har skapat ett konto måste du göra det för att kunna logga in.

Klicka på rutan **Logga in**. Då kommer du till en sida med regler du bör känna till och följa. De avslutas med en liten ruta att kryssa i. Sen kommer text om GDPR som också slutar med en liten ruta att kryssa i.

Nu kommer det upp ett formulär där du ska fylla i dina personuppgifter. Du behöver bara fylla i de uppgifter som har en blå stjärna. Fyll gärna i telefonnummer, det kan vara bra om någon vill kontakta dig med frågor om din rapport. Nu kan du trycka på gröna knappen Skapa konto.

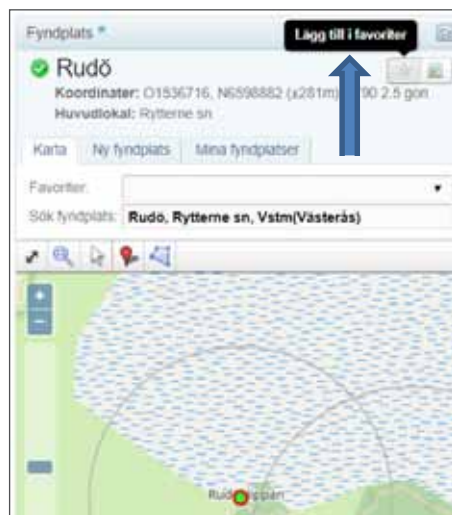
Nu kan du logga in och börja rapportera.

- Klicka på Rapportera i menyraden.
- Börja med att skriva in fågelns artnamn. När fågelns rätta namn kommer upp i fetstil, klickar du på det.
- Sen fyller du i datum (räcker med startdatum), starttid, antal, ålder (kan du hoppa du över) och sist aktivitet. De vanligaste att använda är spel/sång, rastande, stationär, förbiflygande, födosökande, lockläte. Eller ta något annat passande.

Fyndplats

Som ny rapportör kan det vara svårt att få fram rätt lokal. Om du vet vad lokalen heter, t ex Rudöklippan, skriver du in Rudö så kommer det upp förslag. Klicka på lokalens namn så lägger den sig i fältet. Nu ska du spara lokalen genom att klicka på stjärnan. Då sparas lokalen i dina Favoriter och är lätt att hitta nästa gång. Sen väljer du **Spara fynd**.

Ett annat sätt är att titta vilka lokaler andra skådare i din omgivning har använt. Skriv in det namnet i Sök fyndplats.

Fortsätt med nästa fågel som ska rapporteras. Kanske du såg den vid Lövsstapumpen. Då måste du byta Fyndplats innan du sparar fynd.

När du är klar kan du se dina fynd i en lista längst nere på sidan. Om du då upptäcker att något blivit fel, kanske antal eller datum. Då är det lätt att ändra. Markera det fynd du vill ändra och sen väljer du Ändra. Sen väljer du **Granska fynd**, kollar igen så allt är rätt innan du trycker på **Publicera alla fynd**.

Grattis - nu är du igång med rapporterandet.

Om du har tagit en bra bild på någon av de fåglar du rapporterat, kan du ladda upp den i Media.

Mina sidor

Högst uppe till höger på sidan står det **Mina sidor**. När du klickar där kommer det fram en sida som sammanfattar allt du rapporterat. Mina listor är kul för här kan du se vilka fåglar du rapporterat för varje år och totalt. Du kan även se vilket datum och var du har sett fågel. Lycka till med Artportalen! ■

På ungdomsläger i Libanon

Text och foto:
Zsombor Károlyi

Vi var fyra engagerade svenska skådare som landade på Beirut flygplats den 1:a oktober. Under tre dagar skulle vi få ta del av Bird Camp Lebanon 2018, ett fullspäckat event som hade planerats i flera månader av initiativtagaren Tomas Axén Haraldsson och lokala fågelskådare.

Sträckskådning

Målet med fågellägret, liksom med tidigare Bird Camps i Azerbajdzjan har varit att träffa representanter för lokalbefolkningen som på olika sätt har anknytning till fågellivet. Vi fick demonstrera ringmärkning och skåda sträck med en skolklass, föreläsa och samtala om illegal jakt med både elever och lokala beslutsfattare, poliser och jägare.

Vi är glada att Bird Camp-konceptet har fått genomslag i Libanon och planerna är redan fullt igång med att arrangera kommande läger. Hur häftigt vore det inte att se en egen fågelstation och mer fågelskyddsarbete blossa upp i Libanon!

Landet är ett känt "bottleneck" för fågelflyttningen och de lokala har mycket att vara stolta över. Mycket jobb finns kvar att göra, men vi tror på

Libanons potential som en lockande destination för fågelskådare från hela världen!

En längre rapport med intervjuer publiceras i ett kommande nummer av Vår Fågelvärld. ■

Ormörn

Mindre skrikörnar

Skådarporträtt

Gudrun Eriksson-Lindgren

FOTO: TOMMY LINDGREN

Att sitta helt stilla och tyst och lyssna in fåglarnas läten är för mig som en meditation.

När jag studerar en fågel genom tuben kopplar jag bort hjärnan och upplever med alla sinnen varje nyans i fågelns utseende och rörelsemönster.

När en flock med tio till tjugotusen gäss lyfter samtidigt låter det som ett godståg som drar förbi. Det känns i hela magen.

Gudrun skådar helst i sin hemkommun

Surahammar och runt omkring där hon bor. Hon har nära till skogen och Lisjö ängar och Högbymaden, så ingen dag passerar utan någon liten fågelobservation.

– Jag skådar gärna ensam för då kan jag ha full uppmärksamhet på det som jag vill se, säger Gudrun. Det blir gärna splittrat när det är flera som tittar och pratar om olika saker.

Redan som barn tyckte Gudrun om att vara ute i naturen och var ofta ute och tittade på fåglar med mamma och en fågelkunnig man. Men hon hittade aldrig något forum för att vidareutveckla sitt fågelintresse, så det dröjde ända till 2001 innan skådandet tog fart. Hon jobbade på Kanthal och SIF-klubben bjöd in till en fågelutflykt.

– Vi åkte till Strömsholm och Billingen och där fick vi bland annat se brushanar och svarttärnor. En brushane med färgglad krage hade jag sett i Durangos Fåglarna i färg och även läst att dom häckade uppe i Norrland. Men det hade aldrig slagit mig att dom flög förbi

oss varje vår på vägen norrut och till och med stannade till här.

Efter utflykten gick Gudrun med i en studiecirkel som leddes av Ulf Carlson och sen tog skådandet fart. Hon upptäckte att cirkeln var ett utmärkt sätt att få kunskap om fåglar och få verktyg för att själv upptäcka nya arter. Hon bor ju nära skogen där det finns gott om ugglor och skogsfågel och vid den lilla sjön Djupen där hon upptäckte både vattenrall och småfläckig sumphöna.

Oväntade möten

En vår följde hon med på båten Josephine i Stockholms södra skärgård. När de närmade sig Stora Högarna cirklade ett stort antal tordmular runt båten.

– Det var mitt första möte med alkor och det var en otroligt häftig upplevelse.

En rördrom i pålställning fick hon in i tuben en gång vid Norrsjön när hon spanade på tranor som jagades av en räv. Hon såg då i förbigående ett "konstigt vasstrå", men se det

var en rördrom i pålställning. Till sin förvåning upptäckte hon i tuben att han hade en vacker blålila färg under hakan. Han hörde väl också räven så rätt vad det var så var han bara borta, försvunnen bland de övriga vasstråna.

Ringmärkning

Sören Larsson i Ramnäs introducerade henne i ringmärkarvärlden för ett antal år sedan. Att hon tycker det är spännande och trevligt att plocka fåglar ur näten förstår man när hon med van hand plockar den ena fågeln efter den andra ur näten vid Gnien. Hon berättar att en av de mest intressanta sakerna med ringmärkning är att man ser detaljer och små nyanser på fågeln när man håller den i handen som man inte ser i fält. Bergfinken t ex har klargula armhålör, östliga rödhakar är gråare på sidorna.

– Vi fick en sparvhök i nätet en gång. Den rörde inte en fena varken när jag tog den ur nätet eller när han blev ringmärkt. Men han höll hela tiden ögonen riktad på oss och höll oss under observation.

Inventering

Gudrun är ingen utpräglad morgonmänniska, men när det är dags att åka ut på inventering stiger hon med glädje upp mitt i natten. För att inventera tycker hon är kul och intressant. På Hälleskogsbrännan har hon en "egen" väg där hon följt utvecklingen under de fyra åren efter branden.

– Det är fascinerande att se vilka fåglar som klarade av sönderbränd skog och vilka arter som kom och som inte kom efter branden.

På önskelistan

En fjälluggla har Gudrun sett i Järvsö zoo, och den hon skulle hemskt gärna vilja se i sin naturliga miljö. Så det blir kanske en utflykt till norra Jämtland vid lämplig tidpunkt för att få den önskan uppfylld. Det är nåt speciellt med ugglor. Man förmänskligar dem ofta, förmodligen beroende på ansiktet med ögonen riktade rakt fram.

När det dyker upp en hökuggla i närområdet åker Gudrun gärna iväg och tittar på den.

Det är ju så bra att man kan se den på dagtid.

Råd till nya skådare

Börja skåda runt omkring där du bor. Ta kontakt med andra skådare i en klubb så att du får någon att ställa frågor till, någon som ger dig rätt verktyg för att gå vidare i skådningen.

Sök upp olika fågelmatningar. Dom är utmärkte ställen att i lugn och ro observera de vanligaste arterna. Hur de verkligen ser ut, hur de rör sig och beter sig. När du lärt dig de vanligaste arterna ordentligt blir det så mycket lättare att fortsätta med de lite ovanligare.

All sorts skådning är av godo. Ibland kan det vara kul att åka iväg till Hornborgarsjön och trängas med tusentals andra skådare och uppleva tranäventyret. Det är en fågelupplevelse! Vinterfåglar inpå knuten är också något jag gärna slår ett extra slag för. Det befrämjar fågelintresset och även fågelforskningen när tiotusentals människor i Sverige rapporterar in vad de ser vid sin egen fågelmatning.

Sist men inte minst vill Gudrun uttrycka sin belåtenhet över att det blivit så många kvinnor som är ute och skådar. Detta tack vare Rapphönan som startades för tio år sedan. ■

Gudrun plockar ihop fångstnät vid Gnien

VOF:s Daglediga har varit på Landsort flera gånger. Och i april var det dags igen. Vårens resa bjöd på trevlig havsfågelskådning. Det är alltid intressant för en inlandsskådare att komma ut till kusten. Bra boende finns det på ön. Men det är svårt att pricka bra datum långt i förväg.

Ejder och alfågel flög som de brukar fram och tillbaka utanför södra udden. Och skarvar och skrak naturligtvis. En del alkor sågs på långt håll i kanten på den envisa dimbank som låg kvar båda dagarna. Några sträck av ejder och alfågel långt ut. Några av oss fick livskryss och alla fick årskryss.

Det var många flockar av gudingar utanför udden som ivrigt uppvaktade de fåtaliga ådor, som ännu inte kommit upp på land för äggläggning. Flockarna var på 10-15 gudingar om en åda. Tufft. De flesta alfåglar hade nog dragit norrut tidigare.

Ett minne dyker upp då vi för flera år sedan var på ön och tillsammans med stationspersonalen räknade in enorma alfågelflockar. Då låg isen ännu norröver. Undrar hur det blir med isläggningen nu framöver. Ett annat minne var då vi var där över första april. Ett par från fågelstationen kom till vår frukost och ropade ivrigt:

–Snabba på, praktjejer utanför udden! Och vi sa ha ha. Det går vi inte på, april april! Men det är ju säkert osv osv. Vi munhögs glatt. Men tänk om? Bäst vi kollar. Och visst, där låg en grann praktjejer.

I skogen norr om byn var det mediokert med småfågel. Samma erfarenhet hade den irländare som skötte ringmärkningen. Svart rödstjärt vid hamnen var väl det roligaste i småfågelväg.

Många skådare har väl krupit i lä bakom något skyttevärn eller ställt upp tuben på cementerade plattor och andra försvarsanläggningar. Få kanske har tänkt på vad som finns i bergen på ön. I år fick vi på initiativ av Örjan, en av deltagarna i gruppen, en guidning i Batteri Landsort, en imponerande 12 cm artillerikanon, ammunitions förråd mm. Fyra våningar nersprängt i berget. Det fanns kök, logement, toa för en längre tid därefter. Mycket bra guide. Man kände vibbar från det kalla krigets dagar. Batteriet togs ur bruk 2002. Imponerande anläggning. Nu är det byggnadsminnesförklarat. Det fanns ytterligare två batterier på ön. Nu skrotade.

Nu letar vi nya intressanta fågellokaler att besöka. Har någon tips? Hör gärna av dig.

Text & foto: Lennart Urby

Vart tar fåglarna vägen, när vi ser dem flyga söderut på hösten? Hur gamla kan de bli? Ökar eller minskar arter? Frågor, som fått svar tack vare ringmärkning. Detta har gjort att vita fläckar i fåglarnas värld har kunnat fyllas i. Ringmärkning sker vanligtvis vid Sveriges ungefär 20 fågelstationer. En av dessa finns på ön Nidingen på västkusten, belägen strax sydväst om Onsalahalvön. Just till denna station åkte jag två veckor under slutet av september.

Båten studsar högt upp på vågorna, jag grepar tag lite extra vid bänken, det droppar in vatten från taket efter alla vågor som slagit över. Jag är på väg ut till Nidingens fågelstation tillsammans med Eva Åkesson och Josefina Pehrson. Jag tittar upp på ön som tornar upp sig allt mer, ju närmare vi kommer. Nidingens tre fyrar sticker upp och längs strandremsan vilar silltrutar, havstrutar och gråtrutar.

Väl iland så möts vi av lukten av tång, en lukt som jag verkligen älskar och som väcker minnen av tidigare möten med kusten och havet i sydsverige och Danmark. Vi lastar upp vår packning på en vagn och går upp mot det gamla fyrvaktarhuset, där vi ska bo. Det nyvuxna gräset ligger som små gröna kullar här

och där ovanpå det tidigare gulbrända gräset. Skärpiplärkor viner runt och lockar. Nu väntar ringmärkning.

Varje morgon, en timme innan solen gått upp, gick vi och spände upp så kallade slöjnet mellan två stolpar vid buskar och snår. Näten är gjorda så att de har fickor. När sedan solen gick upp, och fåglarna började bli aktiva så flög vissa rakt in i dessa och föll ner i fickorna. Vi plockade ur dem ur nätet och tog dem till labbet. Där börjar vi med att sätta på en ring av aluminium eller stål, beroende på hur stor fågeln är och till vilken släkt den tillhör, på foten. Därefter så köns- och åldersbestäms fågeln, genom att närmare studera fjäderdräkten och storlek. Avslutningsvis mättes vinglängden och vägdes fåglarna, innan vi

släppte dem i det fria. Vi kontrollerade näten varje halvtimme.

Vadarburar användes också för att kunna fanga in fåglar. De fungerar på liknande sätt som kräftmjärddar. Det blev inte så många vadare, vi fick dock in en enkelbeckasin, och kunde studera den långa näbben. Vi fick stundtals mängder av ängsfiolärkor. Vid en runda plockades 16 piplärkor.

Händelserika möten med nätade fåglar

Det blev flera nedfall av vissa arter, exempelvis gärdsmyggar. De små fåglarna hängde plötsligt här och där i näten. När jag väl höll en i handen så reflekterade jag över hur denna lilla fågel har en sådan stark sång. När jag sedan plockade ut min första kungsfågel fascinerades jag över att få hålla sveriges minsta fågel, ungefär så lätt som ett A4-papper, i min hand. Det är imponerande att dessa små skapelser kan ge sig ut långt bort från sitt välbekanta hem i granskogarna, vidare över okända marker och hav.

En dag när jag kollade vadarburarna, så såg jag på håll att det var en större fågel som fastnat i buren. Döm av min förvåning när jag

Stenfalk

Steglits

kom fram och fick en tillsynes grinig stenfalk. Flera bett och flax senare lyckades vi få ut den ur buren, ta med den till labbet, ringmärka den och åter släppa den fri. Denna falk höll sedan till vid burarna i hopp om att kunna få sig ett lätt skrovsmål i form av burfångade fåglar.

Att få hålla en steglits är rent av en estetisk upplevelse. Att få uppleva denna färgprakt på så nära håll, det röda mot det gula, beiga, svarta och vita, är något alldeles extra.

Vissa fåglar var lugna och samarbetsviliga, som gransångarna. De verkade nästan dåsa till, för när vi skulle släppa dem behövde vi hålla dem med öppen handflata i flera sekunder innan de ryckte till och flög iväg. Ängsfiolärkorna var istället sprattliga och krävde ett bra grepp så att de inte smet. Andra var bitska och gav flera välplacerade tjuvnyp, som bergfinken. Men en fågel var i sin helt egna klass.

Mot slutet av min vistelse låg det helt plötsligt tre blåmesar och sprattlade. Blåmesar är förvisso vackra och är som blänkande juveler när man håller de i handen, men samtidigt rent ut sagt gräsliga — de biter, pickar och river upp fingrarna så blodet tränger fram om de får chansen.

Artsammansättningen förändrades ju längre fram i september vi kom. Trutarna blev allt färre, medan antalet bråkanden och gjupanden från berg- och bofinkar blev allt vanligare uppe på himlen. Från att ha hört sveriges tre häckande ärlor nästan varje dag, så kunde jag

mot slutet ibland bara höra en forsärla som flyktigt drog förbi med sitt genomträngande, visslande lockrop. Gärdsmygarna skulkade plötsligt runt här och där på ön, och fler och fler finkar och fältsparvar kunde summeras.

En art som fanns på ön var vattenrallen, som sedan ett par år tillbaka häckar på ön. Det kändes konstigt att höra rallarna grymta i slånbuskagen, när jag är så van vid att höra dem i vida vassdjunglar. Vi lyckades fanga in och ringmärka två stycken. Återsläppet var en riktig upplevelse, då jag fick uppleva vattenrally, då fågeln som en oljad blixtrände ifrån oss mot närmaste buske.

När det blåste upp till storm

och vi inte kunde ta upp några nät, tog vi tubarna och spanade ut efter havsfåglar som blåst in från Atlanten. Bland vågorna och de vita gässen seglade havssulor, stormfåglar och storlabbar fram. Ett par dagar fick vi se tretåiga måsar swisha förbi längs ön, och en dag så gled en grålira fram söderut. Det var så fascinerande att se hur dessa fåglar bemästrade havet med sådan finess, hur graciöst de flög över det ryttande och skummande havet, som om de vore ett med stormen.

Vattenrall

Och så kom dagen då var dags att tacka för mig och åka hem. Havet var lugnt, vattnet böljade kring båten. I skyn flaxade sulorna fram. Hummerfisket var i full gång. Jag vände mig om och såg tillbaka på ön som varit mitt hem under dessa veckor en sista gång, vi rundade en annan ö, och Nidingen var utom synhåll. ■

INBJUDAN TILL ÅRSMÖTE
med Västmanlands Ornitologiska Förening

LÖRDAG 9/2 2019 kl 15-17
i Ramnäs

Gott om skarv i Mälaren

Text: Per Hedenbo, Länsstyrelsen

I april 2017 inventerades Mälarens häckande storskarvar på uppdrag av de fyra länsstyrelser som har del i sjön och Mälarens vattenårdsförbund. Inventeringen gjordes genom boräkning innan lövsprickningen och Ralf Lundmark utförde uppdraget, liksom 2014 då föregående inventering gjordes.

Resultatet var överraskande. Antalet aktiva bon hade under perioden 2004-2014 (det vill säga den tid heltäckande inventeringar genomförts) pendlat inom intervallet 1874-2471 bon. Nu var antalet aktiva bon hela 3802, en ökning med drygt 70% sedan 2014! Antalet kolonier hade däremot minskat från 14 till 13

FOTO: CHRISTER PETERSSON

under samma tid. Vad kunde anledningen till den stora ökningen av antalet häckande par vara?

Något definitivt svar på frågan har vi inte vågat oss på, men i den kortfattade rapporten som länsstyrelserna publicerade i januari 2018 skriver vi att den troligaste förklaringen är att skarvar kommit till Mälaren från olika kustområden vid Östersjön, där de förföljts med eller utan myndigheters godkännande.

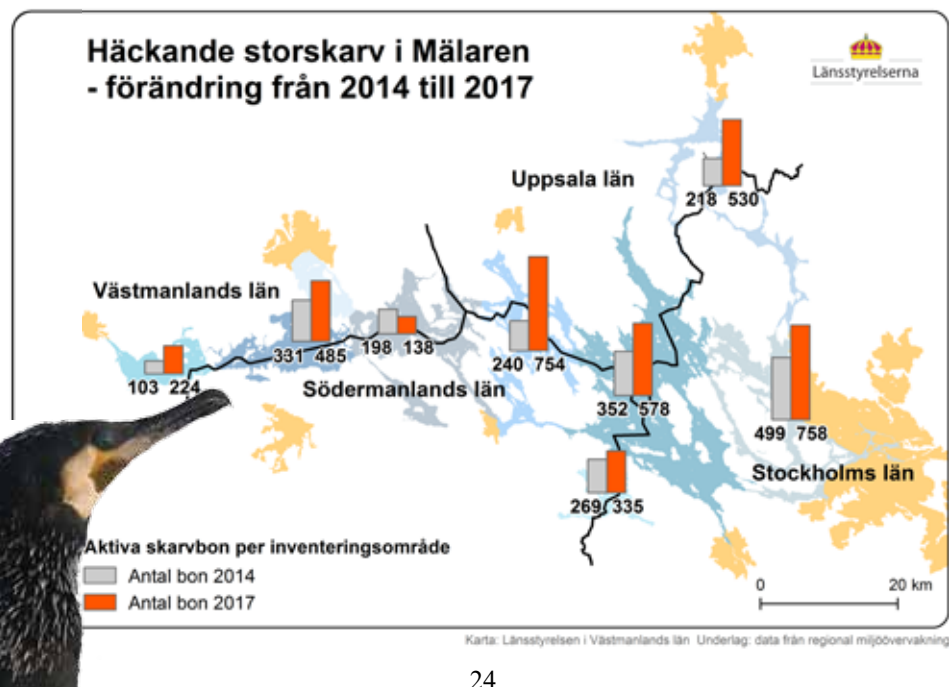

FOTO: LENNART WARA

I Finland har omfattande fördrivningar av kolonier skett med tillstånd (så kallat undantagslov) och även i Gävleborgs och Stockholms län har skyddsjakt på skarv beviljats i ett flertal fall. Det kan till exempel gå till så att man placerar ut gasol drivna kanoner på tidigare häckningslokaler så att skarvarna inte etablerar sig där på våren. Till dessa lagliga åtgärder kommer en hel del jaktbrott riktade mot skarv, vilka också lär ge upphov till skarvar i rörelse.

Det finns inte så många andra exempel på mycket stora populationsökningar hos skarv i närområdet i sen tid. I Väneren går storskarven tillbaka och i Hjälmararen är antalet i stort sett oförändrat, liksom även i Stockholms skärgård. I Gävleborgs län har man gjort årliga inventeringar 2012-2017, där man även skiljt på fullföljda och avbrutna häckningar (avbrutna genom beviljad störning eller ge-

nom jaktbrott). Där var det 75% fler fullföljda häckningar 2017 än 2014. Det totala antalet påbörjade häckningar var dock bara 23% fler 2017 eftersom en stor del av häckningarna avbröts 2014. Däremot visar det preliminära resultatet från 2018 på en rejäl ökning sedan 2017.

I Mälaren var det tydligt att de största ökningarna från 2014 till 2017 hade skett i de centrala och östra delarna av sjön, något som kan ses som ett stöd för antagandet att skarvar kommit till sjön från östligare områden.

Fortsatt miljöövervakning ger förhoppningsvis mer information i frågan. Nästa särskilda skarvinventering med boräkning planeras ske år 2020.

Faktabladet *Storskarven i Mälaren – Utveckling av beståndet 2014-2017* finns på www.lansstyrelsen.se/stockholm Sök på Resultat från miljöövervakning. ■

FAKTA OM STORSKARVEN

Storskarven förekommer på alla kontinenter utom Sydamerika och Antarktis. Den lever i princip bara av fisk och är en mycket duktig fiskare. Mindre fiskar sväljer den under vatten, större tar den upp till ytan. Man ser ofta skarvar i stora flockar sitta på kala klippor. De sitter upprätta på sina stora årfötter och där bak stöds kroppen av den styva stjärten. Fötterna ha simhud mellan alla fyra tårna och kallas årfötter. Att den ofta sitter med vingarna utbredda beror förmodligen på att den yttre delen av fjäderdräkten inte är vatentät. När skarven har fiskat klart och sätter

sig på land igen måste den skaka vingarna och sen låta dem vara utfällda på tork. Fågeln lever i genomsnitt 11 år. Läger 3-4 ägg, häckar första gången vid 3-5 års ålder. Den häckar på klippor, avsatser eller i träd. På våren kommer hanen först till boplaten. Därefter kommer honan som cirklar runt kolonin och spanar in boplatser och hanar. I allmänhet skaffar hon ny partner varje år. Hanen och honan delar på arbetet med bobyggnad och ruvning samt uppfödning och vård av ungar. I Sverige finns ca 40.000 par.

Källa: Internet

Nytryck ur FIV 1/97

Aftonfalken nyckfull gäst

Gunnar Lignell

Tre aftonfalksobservationer har rapporterats in för 1996, två gamla hannar under våren och två ungfåglar under tidig höst. Observationerna har föranlett Gunnar Lignell att sammanställa de rapporter som finns från landskapet.

1858 utgavs "Skandinavisk Fauna. Foglarna" i sin tredje upplaga. Författare var den legendariske Sven Nilsson, som när han dog 1883 i en ålder av närmare nittio år, hade mer än sjuttio års framgångsrik forskning bakom sig.

Det här var långt innan modern IT-teknologi hade gjort sitt intåg inom ornitologi. Sven Nilsson nämner i sin fauna apropå den "rödbenta falken" som han benämner den; *"Han har väl ännu icke blivit anmärkt hos oss; men då han blivit skjuten eller sedd i trakter, nästan rundt omkring oss: i Estland och Lifland af Meyer, i Kurland af Besecke, mellan Petersburg och Hvita hafvet af Liljeborg, på Laesö af Kjaerbölling, samt på flera ställen i Danmark och Holstein; så är det sannolikt att han äfven kommer att upptäckas hos oss."* (Nilsson 1858).

Vad Sven Nilsson inte visste vid denna tidpunkt när 3:e upplagan gavs ut var att det första fyndet av aftonfalk gjorts i landet, nämligen den 26 maj 1857 vid Norrvinge i Nilssons eget hemlandskap Skåne (SOP 1990). Västmanland skulle få vänta ytterligare femtio år innan vi fick vårt första fynd. Mer om detta senare.

Aftonfalken nämndes första gången med det nuvarande artnamnet av A.E Holmgren i hans 1867-71 utgivna "Skandinaviskens foglar" (Tyrborg 1996).

Aftonfalken utanför Sverige

Nilssons beskrivning ovan antyder var aftonfalken har sitt starkaste fäste, nämligen

österut. Aftonfalken häckar i Europa utom Ryssland främst i Ungern, Slovakien och Rumänien. Omkring 1980 uppskattades den europeiska populationen, utom dåvarande Sovjetunionen, till ca 700-800 häckande par och världspopulationen till ca 20 000 par. Under 1900-talet har en kraftig reduktion av bestånden skett, främst på grund av biotopförändringar. På den ungerska pusan kunde under 1920- och 1930-talen finnas lokaler där 500-600 par aftonfalkar häckade kolonivis. Trots en mycket kraftig tillbakagång i de forna häckningsområdena har också kortvariga, plötsliga framstötter skett västerut och idag tycks aftonfalken regelbundet häcka i de baltiska staterna och Polen (Gensböl & Staav 1986).

Den första häckningen som registrerades i Sverige skedde på Öland vid Beijershamn 1928. Sedan dess har arten både häckat och gjort häckningsförsök några gånger i samma landskap (SOF 1990).

Miljökrav och bytesval

Aftonfalken är den öppna terrängens fågel och föredrar stäpper med trädgångar, men kan påträffas även på högmossar, i floddalar och på andra ytor med öppen mark. I Sverige är chansen störst att träffa på fågeln vid flyttfågellokaler, på alvarmark, vid slättsjöar och myrmarker. Aftonfalken är en utpräglad insektsjagare, med bl a vårtbitare på dieten, men ungarna föds upp på ryggradsdjur, främst ödlor och nyss utflugna småfågelungar.

I Sverige och Västmanland

Aftonfalk ses sällsynt men regelbundet i södra och mellersta Sverige, framförallt i de sydöstra delarna, men bara tillfälligtvis norr om en linje från Närke - Uppland. Under perioden 1976 - 1988 gjordes närmare 1 100 fynd i Sverige. Arten ses normalt från maj till september, med huvudvikten på maj - juni (SOF 1990).

Fyndbilden indikerar att falkarna söker sig hit vid kraftigare högttrycksväder österifrån.

Det första fyndet av aftonfalk i Västmanland gjordes i juni 1906 eller 1907 vid Näsby, Hinseberg i Frövi. Det andra fyndet gjordes på samma lokal i juni 1907 och klassades som en gammal hona. Det första fyndet har beskrivits som en ung hona. Båda dessa fåglar hade skjutits. Det kom att dröja mer än femtio år innan aftonfalken åter siktades i Västmanland, denna gång i Ramnäs vid Djupen den 1 juni 1958. Tre fåglar uppehöll sig vid samma lokal året därpå under våren och sommaren. Det finns en uppgift om att det funnits fyra aftonfalkar vid Djupen detta år; " ... året efter [1959] (23 maj) fanns fyra falkar samtidigt över sjön [Djupen]. De stannade hela sommaren till långt in på hösten och sågs också över Gläpen och Gläpmossen. Nämnas bör att året var synnerligen sländerikt."

Samma år ses 2 hanner och 1 hona vid Gusjön från den 17 maj till början av juni. Kanske det var samma fåglar på de båda lokalerna som förde ett nomadiserande liv i mellersta Västmanland?

Fram till och med 1995 finns 33 fynd av aftonfalk registrerade av rapportkommitten, fem fynd före 1960, endast två fynd under 1960-talet, nio fynd under 1970-talet, fyra fynd under 1980-talet och hittills under 1990-talet alltså hela tretton fynd. 1994 års fynd som uppgick till sex är rekord hittills. Fynd finns från följande kommuner; Västerås (8), Surahammar (8), Sala (7), Lindesberg (4), Hällefors (3) och Hallstahammar, Köping och Kungsör med vardera ett fynd.

Det tidigaste fyndet i Västmanland gjordes de 20 april 1991 då en hanna sågs vid Silver-

gruvan i Hällefors. Annars är fyndbilden liknande den i landet i övrigt. Det är lika många fynd i maj som i juni (14 vardera) och det är enstaka fynd i juli, augusti och september.

Arten är inte heller årssviss i Västmanland. Sedan 1960 har aftonfalk setts 12 år. Under perioden 1966 - 1973 gjordes inte ett enda fynd och under sex år i rad på 1980-talet (1984 - 1989) finns inga observationer registrerade. Att fågeln är nyckfull bekräftas av att såväl 1993 som 1995 saknar fynd.

Ett fynd från senare tid, en ungfågel vid Gnien i Ramnäs den 20 september 1992 är intressant. Dessa höstfynd sätts ofta i samband med kraftigare vindar från öster under fåglarnas flyttning söderut.

Enligt Fåglar i Västmanland nr 3/96 är hittills två gamla aftonfalkhannar sedda i Västmanland under 1996, dels på Tidö-Lindö i Västerås den 18 maj, dels vid Gnien i Surahammar den 8 juni. Två ungfåglar siktades också över Storängen vid Gnien kring den 20 september i år. ■

Aftonfalk har påträffats sammanlagt 59 gånger under perioden 1976-2017 i Västmanland.

Mellan 27/8 och 1/9 2018 sågs denna unga aftonfalk i Ävestbo, Fagersta. Den uppehöll sig i stort sett på samma plats hela tiden. Födan tycks i huvudsak ha utgjorts av feta daggmaskar.

FOTO: LEIF LEJDELIN

Obsar hämtade från rapportsystemet Artportalen 11/7 - 31/10 2018

Observationerna är ej granskade
av RK eller RRK.

Text: Gunilla Hammarström

Juli

1 ex. **adult stäpphök** sågs förbiflygande Asköviken, Västerås-Barkarö sn. den 28.
1 ex. **röd glada** sågs Åsby, Munktorps sn, den 13, Stora Mon, Nora sn. den 26 och Rynninge, Fellingsbro sn. den 27.
1 ex. **bändelkorsnäbb** sågs rastande Sothäl- len, Ramnäs sn. den 29.

Augusti

3 ex. **vit stork** sågs sträckande Arboga, Arboga sn. den 9.
1 ex. **ägretthäger** sågs rastande Tornudden, Asköviken, Västerås-Barkarö sn. den 11-20.
1 ex. 1 **K aftonfalk** sågs i Åvestbo, Västanfors sn. den 28-31.
1 ex. **brun glada** observerades Hagabergsli- den, Linde sn. den 3, Sörby, Ramnäs sn. den 6 och Solinge, Romfartuna sn. den 16.
1 ex. **röd glada** har rapporterats från Torp, Ervalla sn. den 4, Asköviken, Västerås- Barkarö sn. den 6, Storängen, Ramnäs sn. den 8. Majaskeka, Köping sn. den 18 och från Sundsbrotorp, Hed sn. den 20.
1 ex. **bändelkorsnäbb** sågs rastande Slåt- terön, Lilla Aspen, Västanfors sn. den 4.
1 ex. **smalnäbbad nötkråka** sågs födosökande Södra Gryta, Västerås den 3 och i Björksta, Fagersta, Västanfors sn. den 30-31.
1 ex. **rödspov, islandica**, rapporterades från Frövisjön, Skultuna sn. den 5, från Norsa, Munktorp sn. den 23-31 och från Mången, Hällefors sn. den 29.

September

1 ex. **aftonfalk** sågs Åvestbo, Västanfors sn. den 1 och vid Gnien, Norrby åkrar, Ramnäs sn. den 9.

Som mest 8 ex. **ägretthäger** sågs stationärt i Asköviken, Västerås-Barkarö sn. den 6-30, 8 ex. rapporterades även från Barkaröviken, Kungs-Barkarö sn den 8.
1 ex. **stäpphök** observerades Engarn, Kumla sn. den 12, Lövsta-pumpen, Dingtuna sn. den 12, Sund, Möklinta sn. den 14, Djupnäs, Västervåla sn. den 15, Viby, Hästhagen, Arboga sn. den 18, Davids backe, Himmata sn. den 23 och i Nora, Nora sn. den 24.
1 ex. **större piplärka** rapporterades från Bergsmanshttan, Nora sn. den 15.
1 ex. **tajgasångare** sågs födosökande Hötjärn, Hötjärnsområdet den 23.
1 ex. **kustlabb** sågs sträckande Backgården, Västanfors sn. den 24.
1 ex. **brun glada** rapporterades från Stora Malingsklint, Västervåla sn. den 1 och från Backgården, Västanfors sn. den 5.
1 ex. **röd glada** sågs förbiflygande Gånghol- men, Västerås-Barkarö sn. den 25.
1 ex. **rödspov, islandica**, rapporterades från Norsa, Munktorps sn. den 1-11.
1 ex. **bändelkorsnäbb** hördes Rullbo, Harakers sn. den 1, 2 ex. rapporterades från Backgården, Västanfors sn. den 5, 1 ex. från Kungsörstorp, Kungs- Barkarö sn. den 17-18, Rudö, Rytterne sn. den 23 och 3 ex. Bjurhov- da, Västerås den 29.
1 ex. **smalnäbbad nötkråka** sågs i Björksta, Fagersta, Västanfors sn. den 3 och 5, Tuna- gårde, Hallstahammar sn. den 13 och Norra Gryta, Västerås den 30.
80 ex. **prutgås** sågs sträckande Sura skans, Sura sn. den 23 och 5 ex. sågs sträckande Sävholmen, Kolbäckens sn. den 24.

Oktober

Som mest 8 **ägretthäger** rapporterades från Asköviken, Västerås-Barkarö sn den 1-18.
1 ex. **stäpphök** sågs rastande Frövisjön, Skul- tuna sn. den 1.
1 ex. **tajgasångare** sågs Sällingsjön, Fellings- bro sn. den 6 och Älvhyttan, Vikers sn. den 14.
1 ex. **jaktfalk** sågs förbiflygande Bro kyrka, Kolsva sn. den 6.
1 ex. **smalnäbbad nötkråka** sågs födosökande Norra Gryta, Västerås den 1.

2 ex. **bändelkorsnäbb**, födosökande, Valsjö- heden, Ramsbergs sn. den 3, 2 ex. Kärvinge- born, Grythyttans sn. den 14, 1 ex. Västsura hassellund, Sura sn. den 15, 1 ex. Stadssko- gen, Nora sn. den 18 och 3 ex. Norrsjövägen den 26.
1 ex. **prutgås** observerades förbiflygande Fågeltornet, Hammarn, Grythyttans sn. den 11.
1 ex. **hökkuggla** rapporterades från Sikfors, Hällefors sn. den 27.

VOF:s ÅRLIGA ARTRALLY

Lördag 19 januari 2019 inbjuder VOF såväl nybörjare som mer erfarna fågelskådare att vara med i vår spännande tävling där det gäller att skåda så många fågelarter som möjligt i det vintriga Västmanland. Det finns två priser att kämpa om: Korparna för totalt flest sedda arter och Tofsmesen som delas ut till det lag som procentuellt sett flest arter i sin kommun baserat på antal sedda och rapporterade arter i Artportalen under januari tio år tillbaka.

Regler och förutsättningar

- Alla arter räknas som man ser eller hör kl. 00.00-15.00.
- Ett lag består av minst två deltagare.
- Mer än halva laget ska identifiera fågeln. Är man 3 personer ska minst 2 identifiera den osv.
- Man får bara räkna arter inom 1 kommun.
- Ett lag ska föranmälas om antal deltagande samt önskad kommun.
- Vid lika resultat vinner det lag med kortaste körsträcka som redovisas samtidigt med de vanliga arterna.
- BirdLife Sveriges etiska regler

gäller under hela tävlingen. Finns att läsa på SOF:s hemsida: birdlife.se.

Pris Tofsmesen.
Fågeln är handgjord av Christer Svensk.

Här är de data som det kommer att räknas procent av för Tofsmesen:
Arboga 79, Fagersta 76, Hallstahammar 98, Hällefors 73, Kungsör 71, Köping 103, Lindesberg 103, Ljusnarsberg 47, Nora 82, Norberg 68, Sala 88, Skinnskatteberg 63, Surahammar 90, Västerås 107.

Återsamling

Klockan 16.30 träffas vi sedan på restaurang Westerqvarn i Mölnortorp Hallstahammar för att äta god mat och gå igenom våra listor och hylla segrande lag. Gräddstuvad pyttipanna med dryck serveras för 120:- + dryck.

Givetvis rapporteras roliga arter på Artportalen även dagarna och veckorna innan rallyt och om någon hittar en raritet under rallyt så ska den larmas precis som vanligt.

Anmäl ditt lag till Ulf Carlson 0703 745 979 eller mail till vof.artrally@gmail.com senast 17 januari 2019.

**STÄLL UPP FÖR FÅGELSKÅDNINGEN
I VÄSTMANLAND!**

Notiser

Kaspisk trut

Daniel Green hittade Västmanlands sjätte kaspiska trut vid Ångkraftverket i Västerås den 5 november. Arten har tidigare rapporterats 5 gånger i Västmanland, tre gånger från Västerås och två gånger från Köping. Första obsen var 1998.

2019 firar VOF 50 år!
Hör av dig till redaktören
om du kan dela med dig av
gamla bilder, tidningar
eller roliga minnen!

På årsmötet i februari togs beslut om höjd Medlemsavgift från 2019 till:

- Enskild medlem 160 kr
- Familj 200 kr
- Ungdom under 20 år 60 kr

Du kan Swisha din avgift redan nu.

1. Starta Swish
2. Skanna QR-koden
3. Skriv in beloppet
4. Swisha

Regionala rapportkommittén - en viktig funktion

Den årliga Fågelrapporten med alla rapporterade fåglar i Västmanland sammanställs av rrk och publiceras i Fåglar i Västmanland. En annan uppgift för regionala rapportkommittén (rrk) är att bedöma observationer som någon annan gjort. Att identifiera många

av våra fåglar är svårt, speciellt om man är nybörjare. Erfarna fågelskådare och nybörjare hittar ibland sällsynta fåglar som skall rapporteras till Rk/Rrk. I och med denna rapportering blir rariteternas uppträdande med en granskning mer tillförlitliga.

Regionala Rapport Kommittén (RRK)

Markus Rehnberg (rapportmottagare)
 070-783 9927
 allealle210@hotmail.com

Anders Carlberg
 070-405 6798
 noraanders@tele2.se

Jörgen Lindberg
 070-584 1301
 jorgen.lindberg@vasteras.se

Gunilla Hammarström
 073-097 2205
 gunillaa@gmail.com

Lillebror Hammarström
 070-540 7938
 aluco@telia.com

Thomas Pettersson
 070-543 1464
 thomas.pettersson@bredband.net

Roland Thuvander
 070-533 8277
 r.thuvander@telia.com

Västmanlands lokala klubbar

Arboga Fågelklubb

Ordf. Seppo Leppälampi
 076-645 9780
 seppoleppalampi@hotmail.com
 www.arbogafk.net/

Hällefors Ornitologiska Förening

Ordf. Aulis Syväjärvi
 070 687 1111
 aulis@atasteofmedia.se
 www.halleforsornitologiskaforening.se/

Fagersta Fågelskådare

Ordf. Jan Hellström
 070 213 9665
 lahol7@hotmail.com
 www.fagerstafagelskadare.se

Nora Biologiska Förening

Ordf. Peter Bernövall
 070 212 3658
 peterbernovall@gmail.com
 www.norabf.se/

Frövi Fågelklubb

Ordf. Anders Hjerling
 072-305 8690
 anders.hjerling@telia.com
 http://birds.nu/ffk.htm

Ramnäs Virsbo Naturklubb

Ordf. Sören Larsson
 070 5678 725
 soren20@telia.com
 www.hemsida.net/suranatur/

Hallstahammars Naturskyddsförening

Ordf. Christer Andersson
 070-744 34 81
 christer.andersson13@telia.com

Sala Fågelklubb

Ordf. Kalle Källebrink
 070 640 0501
 kalle.kallebrink@gmail.com

Hedströmsdalens Ornitologiska Förening

Ordf. Tina Nordberg
 070-303 1610
 tina_nordberg@hotmail.com
 www.alcedoattis.se/

Skultuna Naturklubb

Ordf. Börje Eriksson
 070 712 8820
 borje43@gmail.com

Ställdalens Naturstudieklubb

Ordf. Thyra Lundell
 0580-201 66
 tallvagen@swipnet.se

B FÖRENINGSBREV

Returadress
Fåglar i Västmanland
c/o Ulf Carlson
Byggmästarev 20
734 40 Hallstahammar

Västmanlands Ornitologiska Förening
www.vof.birdlife.se